

Γιώργος Σεφέρης «Επί ασπαλάθων ...»

Γιώργος Σεφέρης «Επί ασπαλάθων ...»

Ήταν ωραίο το Σούνιο τη μέρα εκείνη του Ευαγγελισμού
πάλι με την άνοιξη.

Λιγοστά πράσινα φύλλα γύρω στις σκουριασμένες πέτρες
το κόκκινο χώμα κι ασπάλαθοι
δείχνοντας έτοιμα τα μεγάλα τους βελόνια
και τους κίτρινους ανθούς.

Απόμακρα οι αρχαίες κολόνες, χορδές μιας άρπας αντηχούν ακόμη ...

Γαλήνη.

- Τι μπορεί να μου θύμισε τον Αρδιαίο εκείνον;

Μια λέξη στον Πλάτωνα θαρρώ, χαμένη στου μυαλού τ' αυλάκια·
τ' όνομα του κίτρινου θάμνου

δεν άλλαξε από εκείνους τους καιρούς.

Το βράδυ βρήκα την περικοπή:

«Τον έδεσαν χειροπόδαρα» μας λέει

«τον έριξαν χάμω και τον έγδαραν

τον έσυραν παράμερα τον καταξέσκισαν

απάνω στους αγκαθερούς ασπάλαθους

και πήγαν και τον πέταξαν στον Τάρταρο, κουρέλι».

Έτσι στον κάτω κόσμο πλέρωννε τα κρίματά του
ο Παμφύλιος Αρδιαίος ο πανάθλιος Τύραννος.

31 του Μάρτη 1971

Το ποίημα «Επί ασπαλάθων...» είναι το τελευταίο που συνέθεσε ο Γιώργος Σεφέρης και αποτελεί μια καταγγελία κατά της δικτατορίας και -πολύ περισσότερο- ένα πρόκριμα για

τη βίαιη τιμωρία που θα έπρεπε να αποδοθεί στους μισαρούς δικτάτορες. Το καθεστώς ανελευθερίας, που διένυε την πέμπτη του χρονιά, προκαλούσε έντονη δυσαρέσκεια στον ποιητή, ο οποίος μέσα από έναν τυχαίο συνειρμό φέρνει στο νου του την τιμωρία που είχε επιβληθεί στον Αρδιαίο -έναν αδελφοκτόνο και πατροκτόνο τύραννο της Παμφυλίας- όπως αυτή καταγράφεται στην Πολιτεία του Πλάτωνα.

Αναλυτικότερα:

Ήταν ωραίο το Σούνιο τη μέρα εκείνη του Ευαγγελισμού
πάλι με την άνοιξη.

Την ημέρα του Ευαγγελισμού, ημέρα που οι δικτάτορες συνήθιζαν να διενεργούν μεγαλειώδεις παρελάσεις, ο ποιητής επιλέγει να επισκεφτεί το Σούνιο, ώστε να αποφύγει όλο το προπαγανδιστικό κλίμα που επικρατούσε στην Αθήνα.

Η αναφορά στην ημέρα του Ευαγγελισμού λειτουργεί μέσα στο ποίημα, όχι μόνο ως χρονικός προσδιορισμός, αλλά και ως έμμεση υπενθύμιση της ιδιαίτερης σημασίας που έχει η συγκεκριμένη ημέρα για τους Έλληνες. Ημέρα εορτασμού της ελληνικής επανάστασης και παράλληλα σημαντική και ελπιδοφόρα ημέρα για το χριστιανισμό. Οι συσχετισμοί που δημιουργούνται στο μυαλό του αναγνώστη -επαναστατική διάθεση και προσμονή χαρμόσυνης είδησης- υπηρετούν άριστα το μήνυμα που επιχειρεί να μεταδώσει ο ποιητής.

Ο τρόπος, άλλωστε, με τον οποίο συντάσσει το δεύτερο στίχο «πάλι με την άνοιξη» παρόλο που σ' ένα πρώτο επίπεδο συμπληρώνει και αιτιολογεί την αναφορά του πρώτου στίχου «Ήταν ωραίο το Σούνιο», σε δεύτερη ανάγνωση μας φέρνει στο νου τη λαϊκή ρήση «πάλι με χρόνια, με καιρούς...» και λειτουργεί ως μήνυμα αισιοδοξίας, ενώ παράλληλα η αναφορά στην άνοιξη μας παραπέμπει στην αναγέννηση, στο ξύπνημα της φύσης και στην ελπίδα αλλαγής.

Λιγοστά πράσινα φύλλα γύρω στις σκουριασμένες πέτρες
το κόκκινο χρώμα κι ασπάλαθοι
δείχνοντας έτοιμα τα μεγάλα τους βελόνια
και τους κίτρινους ανθούς.

Η περιγραφή της φύσης του Σουνίου εμπεριέχει και τη σημαντική αναφορά στους ασπάλαθους που αποτελούν το ερέθισμα για τη μνήμη του ποιητή. Πάνω στα μεγάλα βελόνια των ασπάλαθων καταξέσκισαν τον τύραννο Αρδιαίο, πάνω σ' αυτά θα μπορούσαν να σύρουν και τους σημερινούς τύραννους, είναι η σκέψη που κάνει ο ποιητής.

Ο χώρος του Σουνίου έχει λιγοστά πράσινα φύλλα, αφενός γιατί είμαστε ακόμη στην αρχή της άνοιξης κι αφετέρου γιατί η βλάστηση στην περιοχή δεν είναι ιδιαίτερα πυκνή. Οι πέτρες -το κυρίαρχο στοιχείο του τοπίου- μετά από τις βροχές του χειμώνα μοιάζουν «σκουριασμένες», μια μεταφορική χρήση του επιθέτου για να αποδώσει τη δυσχρωμία των πολυκαιρισμένων πετρωμάτων της περιοχής.

Απόμακρα οι αρχαίες κολόνες, χορδές μιας άρπας αντηχούν ακόμη ...

Οι κολόνες του ναού του Ποσειδώνα θυμίζουν στον ποιητή τις χορδές μιας άρπας που αντηχεί ακόμη, φέρνοντας μνήμες από εποχές μεγαλείου και αγωνιστικής διάθεσης. Ο ναός, που στα χρόνια της αρχαιότητας ήταν καλά οχυρωμένος, βρισκόταν σ' ένα σημείο

με ιδιαίτερη στρατηγική αξία για τους αθηναίους, καθώς μπορούσαν από εκεί να ελέγχουν την είσοδο στο Σαρωνικό κόλπο.

Οι κολόνες που έχουν απομείνει σήμερα μπορεί να μην αποκαλύπτουν πλήρως την αλλοτινή ομορφιά του ναού, μας θυμίζουν όμως πάντοτε τις ένδοξες στιγμές που γνώρισε ο λαός μας, αλλά και τους σημαντικούς αγώνες που αναγκάστηκε να πραγματοποιήσει κατά καιρούς.

Γαλήνη.

Ο μονολεκτικός στίχος που εισάγει τη δεύτερη στροφή του ποιήματος έχει ιδιαίτερη αξία, καθώς δημιουργεί μια έντονη αντίθεση σε σχέση τόσο με τη συναισθηματική κατάσταση του ποιητή όσο και με τη γενικότερη κατάσταση που κυριαρχεί στη χώρα. Ο Σεφέρης είναι οργισμένος -στοιχείο που σπάνια εκφράζεται με τόση ένταση στην ποίησή του- και στους επόμενους στίχους θα καταγράψει τις εικόνες της φρικιαστικής τιμωρίας που αντλεί από τον Πλάτωνα και τις θεωρεί απολύτως αρμόζουσες και για τους δικτάτορες της εποχής του.

Η γαλήνη, η ηρεμία που κυριαρχεί στο Σούνιο, επιτρέπει στη σκέψη του ποιητή να περιπλανηθεί στο παρελθόν και να ανασύρει τη μνήμη του πλατωνικού χωρίου.

Η γαλήνη αυτή, βέβαια, μας παραπέμπει στην ησυχία που επικρατεί λίγο προτού ξεσπάσει η μπόρα, καθώς αμέσως μετά πρόκειται να δοθεί με ιδιαίτερη παραστατικότητα η οργή που αισθάνεται ο ποιητής. Η αίσθηση της γαλήνης, επομένως, λειτουργεί ως το μέσο για τη μετάβαση από το σήμερα στο παρελθόν, από την ομορφιά και ηρεμία του τοπίου στην σκληρότητα της τιμωρίας που επιβλήθηκε στον Αρδιαίο.

- Τι μπορεί να μου θύμισε τον Αρδιαίο εκείνον;

Μια λέξη στον Πλάτωνα θαρρώ, χαμένη στου μυαλού τ' αυλάκια·

τ' όνομα του κίτρινου θάμνου

δεν άλλαξε από εκείνους τους καιρούς.

Η αναφορά στους ασπάλαθους δημιουργεί στη σκέψη του ποιητή τον συνειρμό πάνω στον οποίο δομείται όλο το ποίημα. Το γεγονός ότι η ονομασία του θάμνου αυτού δεν άλλαξε από την αρχαιότητα έως σήμερα, επιτρέπει στον ποιητή να θυμηθεί ένα χωρίο από την Πολιτεία του Πλάτωνα, το οποίο ξαφνικά φαντάζει εξαιρετικά επίκαιρο.

Το βράδυ βρήκα την περικοπή:

«Τον έδεσαν χειροπόδαρα» μας λέει

«τον έριξαν χάμω και τον έγδαραν

τον έσυραν παράμερα τον καταξέσκισαν

απάνω στους αγκαθερούς ασπάλαθους

και πήγαν και τον πέταξαν στον Τάρταρο, κουρέλι».

Η τιμωρία που επιβλήθηκε στον τύραννο Αρδιαίο, μοιάζει να είναι ιδανική και για τους ανθρώπους που τόλμησαν να στερήσουν την ελευθερία των Ελλήνων και με σκληρότητα και διώξεις τους εμποδίζουν από κάθε αντίδραση. Η πολύχρονη, πλέον, δικτατορία έχει σωρεύσει στην ψυχή του ποιητή, αλλά και των Ελλήνων εν γένει, μια οργή που το ξέσπασμά της θα είναι δυσεπίσχετο. Ο ποιητής παραθέτει το χωρίο του Πλάτωνα με την ελπίδα πως σύντομα οι δικτάτορες θα τύχουν ανάλογης τιμωρίας, ώστε να αντιληφθούν

πόσο επώδυνη είναι για τους ανθρώπους αυτή η κατάσταση ανελευθερίας και περιορισμού.

Η εικόνα του τυράννου που γδέρνεται ζωντανός και κατόπιν ξεσκίζεται πάνω στα αγκάθια των ασπάλθων, είναι εξαιρετικά βίαιη και αποκαλύπτει την ένταση της οργής που αισθάνεται ο ποιητής.

Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι σε αυτό το ποίημα, ο Σεφέρης, πλάι στα στοιχεία που αποτελούν βασικά γνωρίσματα της τεχνικής του, όπως είναι οι αναφορές στην αρχαιότητα και σε αρχαιοελληνικούς μύθους, εμφανίζει μια συναισθηματική φόρτιση πρωτόφαντη.

Έτσι στον κάτω κόσμο πλέρωννε τα κρίματά του
ο Παμφύλιος Αρδιαίος ο πανάθλιος Τύραννος.

Η δίστιχη στροφή που κλείνει το ποίημα έρχεται ως προειδοποίηση ή ως υπενθύμιση προς τους δικτάτορες, πως έτσι πλήρωσε τα κρίματά του ο Αρδιαίος, έτσι όπως θα πρέπει να τα πληρώσετε κι εσείς. Το επιλογικό αυτό μήνυμα του ποιήματος εκφράζει την ελπίδα του ποιητή πως η δικαιοσύνη θα κυριαρχήσει και οι πανάθλιοι και μισαροί Τύραννοι θα τιμωρηθούν, όπως τιμωρήθηκε και ο Αρδιαίος.

[Είναι το τελευταίο ποίημα του Σεφέρη και δημοσιεύτηκε στο Βήμα (23-9-71) τρεις μέρες μετά το θάνατό του στην περίοδο της δικτατορίας. Το ποίημα βασίζεται σε μια περικοπή του Πλάτωνα (Πολιτεία 614 κ.ε.) που αναφέρεται στη μεταθανάτια τιμωρία των αδίκων και ιδιαίτερα του Αρδιαίου. Ο Αρδιαίος, τύραννος σε μια πόλη της Παμφυλίας, ανάμεσα σε άλλες ανόσιες πράξεις είχε σκοτώσει τον πατέρα του και τον μεγαλύτερο αδερφό του. Γι' αυτό και η τιμωρία του, καθώς και άλλων τυράννων, στον άλλο κόσμο στάθηκε φοβερή. Όταν εξέτισαν την καθιερωμένη ποινή που επιβαλλόταν στους αδίκους και ετοιμάζονταν να βγουν στο φως, το στόμιο δεν τους δεχόταν αλλά έβγαζε ένα μουγκρητό. «Την ίδια ώρα άντρες άγριοι και όλο φωτιά που βρίσκονταν εκεί και ήξεραν τι σημαίνει αυτό το μουγκρητό, τον Αρδιαίο και μερικούς άλλους, αφού τους έδεσαν τα χέρια και τα πόδια και το κεφάλι, αφού τους έριξαν κάτω και τους έγδαραν, άρχισαν να τους σέρνουν έξω από το δρόμο και να τους ξεσκίζουν επάνω στ' ασπάλθια και σε όλους όσοι περνούσαν από εκεί εξηγούσαν τις αιτίες που τα παθαίνουν αυτά και έλεγαν πως τους πηγαίνουν να τους ρίξουν στα Τάρταρα». (Πλ. Πολιτεία 616)]